

500 jaar Reformatie in Brugge

2017 was een jubileumjaar voor de Protestanten wereldwijd en voor de vier Brugse Protestantse Gemeenten in het bijzonder, als daar zijn: de VPKB (de Verenigde Protestantse Kerk van België), de Evangelische Gemeente, de Pinkstergemeente en de 7de Dag Adventisten.

Het was 500 jaar geleden dat Maarten Luther in oktober 1517 zijn 95 stellingen aan de poort van de grafelijke kapel in Wittenberg spijkerde en daarmee een nieuwe tijd en vooral een nieuwe leer de wereld instuurde. Of dat voorval echt heeft plaats gevonden, wordt door de hedendaagse geschiedkundigen sterk betwijfeld, maar dat Luther zijn 95 grieven tegen het Pausdom en de verkoop van aflaten heeft neergeschreven, is een feit. De verzuchtingen van Luther tegen de wanpraktijken in de schoot van de katholieke kerk kenden in de kortste keren een nooit geziene verspreiding over Duitsland, de buurlanden en de rest van West-Europa tot in Engeland toe. Het succes van Luthers nieuwe leer was vooral te danken aan het gebruik van de opkomende boekdrukkunst, waarbij pamfletten, preken en boeken snel en in grote oplagen door rondtrekkende kooplieden in de steden aan de man werden gebracht. Vooral bij de begoede burgerij kende de nieuwe leer veel bijval. Rijke kooplieden hadden meestal een behoorlijke opleiding genoten, konden lezen en schrijven maar hadden ook vaak Latijn gestudeerd. Zij waren het dus die de dure, gedrukte Lutherteksten in hun bezit kregen en propageerden onder hun soortgenoten.

De eerste lutherse predikant, die in Brugge als dusdanig werd erkend, was Jacobus Sprenger (leper 1486 – Bremen 1562). Hij trad in bij de kloosterorde van de augustijnen in Erfurt en studeerde theologie in Wittenberg bij Maarten Luther. Na zijn terugkeer in de Nederlanden in 1520, predikte hij lutherse opvattingen in de kloosterkerken van de augustijnen, o.m. in Antwerpen en Brugge. Al snel werd tegen hem een klacht ingediend en werd hij, na een onderzoek door twee Leuvense inquisiteurs, in Brussel gevangen gezet. Hij werd naar zijn geboortestad “verbannen”, maar daar werd hij voor dezelfde “ketterse dwalingen” opnieuw gearresteerd. Deze keer dreigde de brandstapel. Sprenger kon echter naar Wittenberg ontsnappen, verliet de kloosterorde en huwde met een verwante van Luthers echtgenote. Na zijn vertrek uit Brugge in 1521, werd de leiding van de lutherse Gemeente alhier overgenomen door de mutsenmaker Hector Van Dommele. Bij een huiszoeking werd een groot aantal geschriften en reproducties van Luther gevonden. Van Dommele weigerde om de nieuwe leer af te zweren en stierf in 1527 op de brandstapel op de Burg. Na hem zouden, tussen 1527 en 1542, nog 7 Lutheranen worden geëxecuteerd, door verbranding of onthoofding.

De meeste terdoodveroordeelden in Brugge -wellicht 42- waren Doopsgezinden of Anabaptisten, volgelingen van de Fries Menno Simons, die de volwassenendoop predikte. Die werd pas toegediend als de bekeerling belijdenis van zijn geloof had gedaan. Doopsgezinden waren vaak werklieden en boeren, terwijl de Lutheranen vooral uit de meer begoede middens van ambachtslieden en kooplui kwamen.

Toen het Calvinisme vanaf de eerste helft van de 16de eeuw in Brugge opgang maakte, werden ook dan de eerste predikanten vervolgd en terechtgesteld, maar het tij keerde toen in 1578 de “Calvinistische Republiek” werd uitgeroepen, die 6 jaren zou stand houden, tot de Prins van Chimay, de stadhouder van Vlaanderen, zich aan de zijde van de oprukkende Spanjaarden schaarde en in maart 1584 Brugge verraderlijk uitleverde aan de Hertog van Parma. De Hervormde Brugse

magistratuur werd terzijde geschoven, de burgemeester gevangen gezet en Chimay benoemde een nieuw bestuur dat de eed van getrouwheid aan het katholieke Spanje aflegde. Vanaf dan werden de Hervormden gedwongen om weer ondergronds te gaan ("De Gemeenten onder het kruis") Het werd heel stil in Brugge, tot Maria-Theresia in 1771 aan de Protestanten de toestemming gaf om hun doden te begraven op een onopvallende plaats. Zo ontstond in Brugge het "Protestants kerkhof" gelegen vooraan in het rechtergedeelte van de centrale begraafplaats. We moeten wachten tot 1817 toen, in het voormalig Theresianenklooster in de Ezelstraat, een garnizoenskerk annex hospitaal werden opgericht voor de soldaten van Willem I. De predikant van dienst was Ds. Robbert van Altena. In 1830, tijdens de woelige periode van de Belgische Omwenteling, vluchtte het gezin van Altena naar Vlissingen en vandaar naar Utrecht waar de predikant stierf in 1851. De garnizoensbijbel, die van Altena in zijn vlucht meenam, bestaat nog altijd, is in privé handen, maar werd vorig jaar in Brugge tentoongesteld tijdens de expositie "Maarten Luther – de stem die stenen breekt" in 't Keerske (de kerk van de V.P.K.B) en een tweede maal tijdens de tentoonstelling " 500 jaar reformatie en protestantisme in Brugge" in het Stadsarchief.

De huidige stand van zaken binnen de Protestantse Gemeenten is er een van groei en doorzetting, van samenwerking met elkaar maar vooral met de blik gericht naar de Oecumene. Niet meer "elk voor zich" maar "samen sterker". De V.P.K.B, de Pinkstergemeente, de Oecumenische werkgroep "Samen rond de Bijbel" het Stadsarchief, de Stad Brugge en de Openbare Stadsbibliotheek "De Biekorf" hebben , door intense samenwerking, het Lutherjaar 2017 in Brugge op onvergetelijke wijze op de kaart kunnen zetten.

Danielle Constant- Favorin